

טומאת בשר הוי כולל, ואין חילוק בין מוסיף לכולל, אבל לגירסת התוס' קושיית חכמים לא מובנת, כיון דאף דכשנגע טמאהו, אכתי יתחייב חטאת משום טומאת הגוף שקדמה ולא פקעה. ועיין במהר"ם.

דף קא ע"ב

(יג) רש"י ד"ה ורבי יוסי וכו', בתוה"ד, ואף על גב דלרבי שמעון נמי שמעינן בעלמא דלית ליה כולל דתניא רבי שמעון אומר וכו'. הקשה בחידושי הריטב"א, דליכא לאוקים כרבי שמעון, דהא מבואר (בעמוד א') דסבירא ליה דאין בגידין בנותן טעם ולא שייך לחייבו משום נבלה. ותירץ הראש יוסף, דרש"י סובר כרמב"ם (פ"ח ממאכלות אסורות ה"ז), דאף דאין בגידין בנותן טעם חייב בגיד הנשה דנבילה וטריפה, וכמו שביאר הפלתי [הובא לעיל עמוד א' אות ד] דהיינו משום דרחמנא אחשביה אכילה. ועיין בחידושי הגרע"א.

(יד) בא"ד, שם. הקשה הלב אריה (בעמוד א') בשם האור חדש בפסחים (כב.), דמבואר שם דרבי שמעון סובר דגיד הנשה אסור בהנאה ואם כן ליכא חומרא בעולה ושור הנסקל. ועיין שם תירוצו.

(טו) בתוה"ד, וכי אתי שבת איתוסף ביה מיתת בית דין. הקשה הראש יוסף, דאיסור מוסיף הוי רק בשניתוסף איסור על דבר שהיה מותר לו בתחילה, אבל הכא במיתת בית דין לא חשיב מוסיף כיון דלא הוסיף איסור. ובשער המלך (פי"ז מאיסורי ביאה ה"ח) הקשה, דרש"י פירש ביבמות (לג.) בד"ה מייגו, דור ששימש בשבת לא מיקרי מוסיף, כיון שלא נתוסף איסור בחתיכה עצמה ולדברי רש"י כאן חשיב מוסיף כיון דניתוסף מיתת בית דין. ולכך כתב, דאיסור מוסיף שכתב רש"י לאו דוקא, אלא כוונתו לאיסור חמור, דרבי יוסי הגלילי סובר דאיסור חמור חל על איסור.

(טז) גמ', שבת ויום הכיפורים שגג ועשה מלאכה וכו'. כתב בחידושי החתם סופר, דאף אי תוספת יום הכיפורים מדאורייתא, מכל מקום עשה דתוספת שבת נמשך עד צאת הכוכבים, ומשם נפסק העשה ומתחיל כרת דשבת ויום הכיפורים בהדי הדדי.

(יז) גמ', לדברי רבי יוסי הגלילי למאי דאפכן וכו'. הקשה בחידושי הגרע"א, אמאי אמרינן דין זה דוקא למאי דאפכן, הא איכא למימר הכי אף לסלקא דעתין ולדעת רבי עקיבא דאינו חייב אלא אחת. ותירץ, דבשלמא לרבי עקיבא איכא למימר דטעמיה משום דחשיב איסור בת אחת, וסובר דאפילו בבת אחת אין איסור חל על איסור, אך עתה דאפכן, ורבי יוסי הגלילי הוא דסבר דאינו חייב אלא אחת, ליכא למימר דטעמיה משום דהוי בבת אחת, דאם כן ליכא סתירה בדעת רבי יוסי, כיון שיש לומר שהוא הטעם שחייב שתיים משום שמודה באיסור בת אחת שאיסור חל על איסור, אלא על כרחך סבר דלא חשיב איסור בבת אחת אלא שבת קדים, [וכביאור התוס' (בעמוד א') ד"ה ואיסור], ולכך חידש רבי יצחק שאם הזיד בשבת ושגג ביום הכיפורים אינו חייב כלום.

(יח) גמ', סוף סוף תרוייהו בהדי הדדי. פירש רש"י ד"ה סוף סוף, ואין כאן אחרון ועל כרחיך כי פטר ליה רבי יוסי הגלילי וכו' ואי נמי הזיד באחד מהן הרי שגגת חבירו עומדת וחייב. וביאר בחידושי הריטב"א, דרש"י לשיטתו [לעיל ד"ה שלח] דרבא הקשה אדברי רב יצחק, דלא אמרינן דרבי יוסי לית ליה איסור בת אחת אלא דלא לחייב תרתי, אבל ודאי כל היכא דמיפטר

לפרש דלא כל חומרא חשיב איסור חמור, דהא אף בנבילה איכא חומרא דמטמאה, אלא דוקא חומרא דאוסרת את החפצא חשיבא חומרא, והיינו איסור הנאה.

(יח) בא"ד, ועוד אי איסור הנאה איסור מוסיף הוא מאי פריך בסמוך וכו'. אבל בחידושי הרמב"ן כתב, דרבא פריך, דמשום שנוסף איסור כרת חשיב איסור מוסיף.

(ט) בא"ד, שם. כתב המהרש"א, דהא דפשיטא לתוס' דטומאת הגוף לא הוה מוסיף אף שניתוסף איסור כרת, היינו משום דאיירי הכא בשוגג, ובטומאת בשר ליכא חטאת, כיון דאין זדונו כרת. וכתב הרש"ש, דדברי המהרש"א, אינם מחוורין, אלא דתוס' סברו, דהאיסור כרת לא חשיב איסור מוסיף, משום דאיסור מוסיף לא הוה אלא כשנעשה שינוי בחפצא, ועל ידי אותו שינוי ניתוסף איסור, אבל בטומאת הגוף לא נעשה שינוי בבשר הטמא. ובחידושי החתם סופר ביאר, דמוסיף מועיל מטעם מיגו דחילל איסור אהך חתיכה להני גברי או לגבוה, חל האיסור אהני גברי, וזה שייך באיסור הנאה דכיון דנוסף איסור על שאר האיברים איתוסף איסור אף לענין אכילה, אבל משום חומר העונש לא שייך מיגו, וכן כתב הראש יוסף (בעמוד ב').

(י) בסוה"ד, וכן צריך וכו' גבי הא דפריך וסבר שמואל איסור חל על איסור. הרמב"ם בפירוש המשניות בכריתות (פ"ג מ"ד) פירש כרש"י בד"ה ואיסור, דאיסור הנאה הוי מוסיף, והקשה כקושיית התוס' אמאי לא חילל איסור בשר בחלב על איסור חלב ובשר מתה, הא איתוסף איסור הנאה. ותירץ במה שביאר "נקודה נפלאה", דהיכא דלא מצי האיסור הנוסף לחול בפני עצמו, מבלי שיחול אף האיסור שהיה מעיקרא, לא מיקרי מוסיף ולא חל. וכשאסרה התורה בשר בחלב בהנאה, היינו משום דהיכא שאמרה התורה "לא תאכלו", אכילה והנאה במשמע, עד שיפרט לך הכתוב שמותר בהנאה, ועל כן כדי שיחול איסור ההנאה צריך לחול איסור האכילה, והוא אינו יכול לחול על איסור האכילה, אבל במוקדשין איסור ההנאה אינו תלוי באכילה. וביאר בשיעורי רבי שמואל בפסחים (סימן שיג), הא דבמוקדשין עיקר האיסור הוא ההנאה, על פי מה שכתב הגר"ח (פ"ח ממעילה ה"א) דגדר איסור הנאה מהקדש משום גזילה.

(יא) גמ', אמרו לו אף טמא שאכל את הטהור כיון שנגע בו טמאהו. הקשה השער המלך (פ"ו מברכות ה"א), לשיטת רבינו תם בתוס' לעיל (כד): ד"ה התורה, דפחות מכביצה אינו מקבל טמאה, משכחת איסור אכילה בלא טמאה כיון דאיסור אכילה בכזית. ותירץ, דלענין קדשים מודה ר"ת דמקבל טמאה אף בפחות מכביצה משום חיבת הקודש. [ועיין שם שתלה זאת בפלוגתת הרמב"ם והראב"ד (פ"י מטומאת אוכלין הי"ז) אם טומאת עצים ולבונה מדאורייתא]. ובקובץ שיעורים (חלק ב' קובץ שמועות אות מט) תירץ, על פי מה שכתב בפסחים (אות סה), דטומאת עצים ולבונה בקדשים אינם מדין טומאת אוכלין, ולכך אינם צריכים כביצה, ולפי מה שנתבאר שם עוד, דאוכלין דקדש מטמאין גם בתורת עצים, אם כן אוכל קדש מקבל טמאה אפילו בפחות מכביצה:..

(יב) תוס' ד"ה בנטמא הגוף וכו', בתוה"ד, והא דקאמרי ליה רבנן כיון שנגע בו טמאהו וכו'. כתב המהרש"א, דלגירסת דדחו התוס' שפיר הקשו רבנן, דכיון שנגע בו טמאהו וחל איסור על איסור לחייבו שתיים משום מוסיף, כמו כן יחול איסור על איסור בנטמא בשר ואחר כך גוף, כיון דאף טומאת גוף על

הדרגת היוזמי

מסכת חולין דף קא - דף קב

ז תשרי - ח תשרי התשע"ב

ג) גמ', וכי איצטריך קרא לרבי אלעזר. כתב המצפה איתן, דרבי יהודה ילמד מן ההיקש הא דמבואר בפסחים (כב): דאיתקוש דם לאבר מן החי, מה אבר מן החי אסור, אף דם מן החי אסור.

ד) גמ', שם. הקשה בחידושי הרשב"א, דבמתניתין לעיל (ק): מבואר דאף רבנן מודו לסברת רבי יהודה דמה שנאסר לבני נח נאסר אף בטמאה, אלא סברי דגיד הנשה לא נאסר לבני נח אלא לישראל, ואם כן, אבר מן החי דלכולי עלמא נאסר לבני נח, ודאי אף לרבנן נאסר אף בטמאה, ואמאי הוצרך רבי אלעזר לדרשא. ותירץ, דרבנן דמתניתין פליגי בעיקר סברת רבי יהודה, וסברי דאין איסור חל על איסור, ומה שאמרו דגיד הנשה לא נאסר לבני נח, היינו לטעמיה דרבי יהודה.

ה) תוס' ד"ה כי איצטריך וכו', בתוה"ד, ואפילו למאן דלית ליה בחמור על קל מודה. ביאר בחידושי החתם סופר, דכוונתם, דאף למאן דאית ליה דאף בבת אחת לא חלים ב' איסורים, מודה שהאיסור החמור חל ולא הקל כמבואר בתוס' לעיל (צ). ד"ה במבכרת.

ו) בא"ד, שם. הקשה התפארת יעקב, אמאי לא פירשו התוס' שר' אלעזר סובר כמאן דאמר בהמה בחייה לאו לאברים עומדת, וכיון שקדם איסור בהמה טמאה לא יחול איסור אבר מן החי. ותירץ, דכיון דפליגי בה התנאים והאמוראים לקמן (עמוד ב'), נראה לתוס' דר' אלעזר לא שייך להאי פלוגתא.

ז) בסוה"ד, ויש לומר דאיסור טומאה קדים בעוד שלא נתקשרו אברים בגידים. הקשה הלב אריה, אמאי שם אבר תלוי ועומד בקשירתו בגידים לשאר הבהמה. ועוד, דמבואר בתוס' לעיל (צ). ד"ה אלמא, דאיסור אבר מן החי חל אף לפני שנתקשרו האברים בגידים [ועיין לקמן קג. אות ב'].

ח) גמ', וכל שאי אתה מצווה על דמו אי אתה מצווה על אבריו. כתב הרמב"ם (פ"א משחיטה ה"ג), דאיסור אבר מן החי אינו נוהג בדגים. וכן כתב הרמ"א (ביוורה דעה ס"ג סעיף א). וכתב הפרי מגדים (שם) במשבצות זהב סק"א, דהוא משום דכל שאין בו שחיטה, אין בו איסור אבר מן החי. אמנם הפרי חדש (סימן ס"ב סק"ב) ביאר דהיינו משום דהוקש אבר מן החי לדם, וכל שאין מצווה על דמו אין מצווה על אבריו. וכן משמע ברש"י ד"ה וכל שאי וכו'.

ט) גמ', איכא דאמרי טהורה וכו'. כתב הרש"ש, דמשמע דברי שא דמיירי בן נח אף לרבי מאיר אסורים אף בשאר מינים, והיינו משום דטעמיה דרבי מאיר דישראל לא נאסרו בעוף ובחיה, מבואר לעיל דהוא משום דקרא מיירי בבהמה, אבל בן נח נאמר (בבראשית פ"ט פ"ג-ד) "כל רמש אשר הוא חי וגו' אך בשר בנפשו דמו לא תאכלו", והיינו אף בשאר מינים. אמנם המהרש"א לעיל (לג). כתב [כדי ליישב קושית תוס' (שם) בד"ה אחד], דהאיכא דאמרי גרס אף ברישא בטהורה, ולדעת רבי מאיר בני נח מותרים באבר מן החי דשאר מינים.

י) רש"י ד"ה במאי, קתני סיפא אין שחיטתו מטהרתו וכו' וגבי טהורה הוא דאמרינן שחיטה מכשרא ליה לבן נח מיגו דמכשרא ליה לישראל דליכא מידי דלישראל שרי ולעובד כוכבים אסור וכו'. הקשה בחידושי הגרע"א, אליבא דריש לקיש ביומא (עד). דחצי שיעור מותר מן התורה, אף בסיפא לענין טמאה איכא לאוקמי באבר שאין בו כזית בשר אלא כזית גידין ועצמות, דהשחיטה הועילה לגבי ישראל דאין בו איסור אבר מן החי, וליכא

משום שבת מחייב משום יום הכפורים. והקשה עליו בשם תוס', הא כיון שאין איסור יום הכפורים חל על איסור שבת דלית לן איסור בת אחת, הוא הדין כשהזיד בשבת, דהא בשבת זו לא חל עליו איסור יום הכפורים כלל, (ועיין באות הבאה). ובחידושי הגר"ח על הש"ס (סימן שסט) כתב, דדברי רש"י אמורים דוקא לענין בת אחת, אבל בשאר אופנים אין איסור חל על איסור, אף שלא נתחייב משום הראשון, לא חל, ועיין שם מקורו. אמנם במהרי"ט בקידושין (עח). מבואר, דמה שאין איסור חל על איסור היינו אם נתחייב בעונשין על האיסור הראשון, אבל האיסור עצמו חל. ואם כן, היכא שלא יתחייב על הראשון כגון הכא שהזיד בשבת, יתחייב על השני.

יט) גמ', שם. עיין באות הקודמת מה שהקשה הריטב"א ארש"י, ולכן למד כמו שכבר פירש לעיל, דקושיא דרבא היתה אף על רבי יוסי הגלילי, דהיאך אפשר שלא יתחייב שנים ונימא דאיסור כולל הוא, דעל כרחק איסור בת אחת הוא דמודה ביה רבי יוסי.

כ) רש"י ד"ה אלא אמר רבא וכו', בסוה"ד, אלא שמדא הוה וגזרו שלא לעשות יום הכיפורים. הקשה בחידושי הריטב"א, הא בשעת השמד אף על ערקתא דמסאני בעינן למסור נפש כמבואר בסנהדרין (עד): ואף שלא בשעת השמד, בפרהסיא יהרג ואל יעבור, והכא הא הוה פרהסיא. ותירץ, דגורת המלכות היתה על הבית דין שלא יקדשו את החדשים מפני המועדות, וממילא ליכא יום הכיפורים. וקידוש החודש עשה הוא, ועל עשה ליכא דינא דיהרג ואל יעבור אלא ממידת חסידות, ובכלי חמדה (שמות פ"י פ"א) הקשה, דקיימא לן כרבי אלעזר ברבי צדוק בראש השנה (כד:), דאם לא נראה החודש בזמנו אין מקדשין אותו והריהו מעובר, וכן פסק הרמב"ם (פ"ב מקידוש החודש ה"ח), ואם כן אף אם היתה גזירה שלא יקדשוהו משמים קידשוהו. ותירץ בשם הרב מויערשוב, על פי מה שכתבו התוס' בסנהדרין (י): דבית דין של מעלה מקדשין ביום ל"א, כיון דהם יודעים דבו יקבע בודאי ראש חודש על ידי בית דין של מטה, ומשמע דבמקום שאין בית דין של מטה יכולים לקדשו, אף בית דין של מעלה אין מקדשין אותו.

כא) גמ', מתיב רבא וישאו בני ישראל את יעקב אביהם. הקשה הבן יהוידע, אמאי לא הקשה מקרא קודם (בבראשית פ"ב פ"ח) "ויבואו בני ישראל לשבור בתוך הבאים". ותירץ, דמהאי קרא מוכח טפי, כיון שבתחילתו ובסופו נאמר יעקב ובאמצעו ישראל. ועיין שם תירוץ נוסף.

כב) גמ', מההיא שעתא ליתסר. הקשה התוס' הרא"ש, איך ייתכן שיאסרו מ"וישאו בני ישראל את אביהם", הא משה רבינו כתב להאי קרא כשכתב את התורה, וכי ידעו בני יעקב שעתיד משה לכותבו. הלכך פירש, כמו שכתבו התוס' ד"ה לאחר מעשה, דהכונה לשעה שקרא ה' ליעקב ישראל.

דף קב ע"א

א) גמ', והני טמאין נמי הואיל ואתה מצווה על דמן וכו'. כתב הראש יוסף, דמה שנאסר דם בטמאה ולא אמרינן דאין איסור חל על איסור, היינו משום דהוה בת אחת, ואף מאן דלית ליה דאיסור בת אחת חל, מכל מקום איסור דם דחמור משום כרת שיש בו חל, כמבואר בתוס' בד"ה וכו'.

ב) גמ', ורבי יהודה למה לי קרא ליתי איסור אבר מן החי ליחול על איסור טומאה. הקשה הראש יוסף, שמא איצטריך קרא לאפוקי מהא דדרשי רבנן, דכל שבשרו מותר אתה מצווה על אבריו.

לומר דתלוי בספק המובא בחידושי הגר"ח (פ"ד ממאכלות אסורות ה"ג), אי חיוב גידים ועצמות הוא מגוף האיסור וחלוק מכל איסורי תורה, או דהוה ככל איסורי תורה דנוהג רק בבשר, אלא דהוא חידוש בהלכות שיעורין דמצטרף אף דאינו חלק מהאיסור].

(יז) **בסוה"ד**, ועוד נראה לר"י דאפילו למאן דאמר לאברים עומדת מודה דלאו לחתיכת בשר עומדת בחייה וכו'. כתב הצ"ח, דסברת תוס' דוקא לרבי יוחנן (לקמיה) דסבר דאיסור בשר מן החי נלמד מקרא ד"בשר בשדה טריפה לא תאכלו" ובשדה היינו שפירש ממקומו, ולכך האיסור שייך דוקא לאחר שפירש, אבל כל זמן שהוא מחובר בבהמה, אינו בשדה ולא שייך ביה טרפה. אבל לריש לקיש דסבר דהן איסור אבר מן החי והן איסור בשר מן החי, תרווייהו ילפינן מקרא ד"לא תאכל הנפש עם הבשר", כשם שאין שייך הלאו בחייה לענין אבר מן החי, כן הוא לענין בשר מן החי.

(יח) **רש"י ד"ה רבי פוטר**, מפרש ואזיל דקסבר אין אבר מן החי בשלימה דלאו אבר מיקריא, ומיהו אי איכא כזית מיחייב דלא גרע מבשר מן החי דמיחייב עליה בכזית דהא נמי בשר הוא. הקשה המהרש"א, אמאי לא פירש רש"י בפשיטות, דאם יש כזית בשר חייב משום נבלה, ואף אם בולעו חייב משום דכשבולעו הוא מת, כמבואר במכות (טז): דבלע נמלה בחייה חייב משום נבלה וכדפירש רש"י (שם) **ד"ה בקרנא דאומנא**. וכתב, לדברי התוס' לעיל (צו): **ד"ה ורבי**, דאין כוונת הגמ' במכות שאכל נמלה חיה אלא שלמה, מיושב שפיר, כיון דאיכא למימר דחיה אינה נבילה.

(יט) **רש"י ד"ה לאברים עומדת**, לנתחה עומדת הלכך כל אבר ואבר שבה קרוי אבר בפני עצמו ויש כאן אבר מן החי. הקשה הפלתי (סימן ס"ב סק"ה), היאך אפשר לומר דבהמה עומדת לנתחה בחייה, הרי אם ינתחנה יפסיד את בשרה, דתהא אסורה לו משום אבר מן החי. ותירץ, דצריך לומר, דכיוון דאלו לא היה נאסר אבר מן החי ובשר מן החי היו אוכלים כל הבעלי חיים כמו שאוכלים הדגים, הוא הנותן עליו שם אבר וממילא נכלל באיסור התורה. וכן כתב בחידושי החתם סופר. והוסיף דאם כן על כרחין אי אפשר לומר כתוס' שאינה עומדת לא לזה ולא לזה. נולכאורה צריך ביאור, דבהמשך הסוגיא מבואר דתלוי במחשבתו בפועל, וודאי דלאחר האיסור של התורה אין מחשבתו לכך. (י.א.).

(כ) **גמ', אימא סיפא חנקה ואכלה דברי הכל בכזית וכו'**. כתב המהרש"א, דהוי מצי לאקשוויי אף מרישא דאי מיירי בקלניתא אמאי פטר רבי, הא חייב משום טמאה דבין בחייה בין במיתתה אף במשהו, אלא דניחא ליה לאקשוויי מסיפא לכולי עלמא.

(כא) **גמ', חישב לאוכלה וכו'**. הקשה בחידושי הגרע"א, כיון דאזלינן בתר מחשבה, אמאי באכלה כולה חייב לרבי אלעזר ברבי שמעון, הא הוי כחישב לאוכלה מתה, ואי בחישב לאוכלה כולה הוי ליה כחישב לאכול אברים אמאי פטר רבי, הרי בדברי רבא מבואר דאם חשב לאכול אברים אף רבי מודה דחייב. ותירץ, דעיקר מה שבהמה בחייה לאברים עומדת הוי על ידי חתיכת אברים, אבל על ידי אכילת כולה כאחת בחייה לא אתי עלה שם אבר, וכן מה שבהמה לאו לאברים עומדת היינו כשחישב שלא לאוכלה כלל בחייה, אבל אם חישב לאוכלה כולה בחייה אין מפקיע שם אבר ממנה. ולכך אכילת כולו מחיים אינו מביא עליה שם אבר, וכן אינו מפקיע ממנה, והרי היא כמו שהיתה בתחילה.

טומאה כיון דהוי רק חצי שיעור, ולכך תועיל השחיטה אף לבן נח לענין אכילה.

(יא) **רש"י ד"ה רישא בישראל וכו'**, ורבנן היא ומעיקרא כי רמייה הוה משמע ליה נמי סיפא בבן נח ומיהו לא הוה ידע טעמא וכו'. ביאר המהרש"א, דרש"י סבר דאף המקשן ידע דסיפא מיירי בבן נח, כיון דבלאו קושיא דרישא לסיפא הוי ליה לאקשוויי אסיפא גופא, דפשיטא דאין שחיטתו מטהרתו וכדאקשינן לעיל, אלא על כרחך דידע דאיירי סיפא בבן נח, ואתי לפרושי אמאי איכא פלוגתא בין בן נח לישראל. והקשה בחידושי החתם סופר, דאם כן עיקר התירוץ הוא הטעם דבני נח מוזהרין אף על הטמאים, ולא נזכר בשמעתין כלל. וברש"י הקשה, דאיכא למימר דאף בסיפא איירי בישראל, ואין שחיטתה מטהרתה מידי אבר מן החי כיון דעדיין מפרכסת.

(יב) **רש"י ד"ה אבר מן החי צריך כזית**, אף על גב דתרי קראי כתיבי חד לאבר מן החי וחד לבשר מן החי לא תימא דאתרבי אבר אף על גב דאין בו שיעור וכו'. אמנם התוס' לעיל (צו): **ד"ה ורבי יהודה** כתבו, דסלקא דעתין דיתחייב באבר שלם אף שאין בו כזית מדין בריה, וקמשמע לן רב, דלענין אבר מן החי ליכא דין בריה כיון דכתיב ביה אכילה. וכתב בחידושי הגהרע"א, דרש"י לא פירש כן כיון דאזיל לשיטתו ברש"י לקמן (קג): **בד"ה חלקו**, דאף על חצי אבר מתחייבים ואם כן ליכא למימר דלשון אכילה אתי למעוטי בריה, כיון דאיכא לאוקמי קרא באוכל חצי אבר, ואתי לחדש דאף ביש בו כמה כזיתים חייב על כזית, אבל תוס' לקמן (קג): **בד"ה חלקו**, סברי דאינו חייב אלא אם אוכל דבר שלם.

דף קב ע"ב

(יג) **רש"י ד"ה בחייה וכו'**, משום אבר מן החי. אבל הרמב"ם (פ"ד ממאכלות אסורות ה"ג) כתב, דהאוכל עוף טהור חי כל שהוא, לוקה משום נבלה. והקשה הלחם משנה (שם), דמשמעות הסוגיא כרש"י, ועוד, דמה מאי שייך לחייב עוף חי משום נבלה, ועיין בדבריו שהרחיב בקושיות. ועיין באור שמח שהביא כן גם מהפרי חדש (יו"ד סימן סב) ומה שדן בדבריו. ועיין גם בחידושי רבינו חיים הלוי שהאריך. ועיין לקמן אות יט.

(יד) **גמ', וטמאה בין בחייה בין במיתתה בכל שהוא**. הקשה בחידושי הגרע"א, לדעת רבינו יונה (הובא במגן אברהם אורח חיים סר"י סק"ד) דהאוכל זית שלם אינו חייב משום בריה, כיון דאין ראוי לאכול את הגרעין, הא הכא חזינן דטמאה הויא בריה אף שיש בה גידים ועצמות שאינם ראויים לאכילה. (טו) **רש"י ד"ה טמאה בין וכו'**, בתוה"ד, אבל לאו דנבלה ליכא לחיובי משום בריה דכשנבראת לא היה עליה שם נבילה הלכך אלאו דנבלה לא מיחייב עד כזית. ובתוס' הרא"ש כתב, דכל דבר שאם יחלק אין שמו עליו נקרא בריה, ועוף טמא שלם נקרא עוף וכשאינו שלם אינו נקרא עוף אלא חתיכת עוף טמא, אבל נבלה אפילו חתיכה נקראת נבלה, כיון שכל דבר שנתגבל נקרא נבילה ואינו שם העצם.

(טז) **תוס' ד"ה שאין, בתוה"ד**, ועוד דאם כן אמאי לא חייל עליה איסור אבר מן החי. כתב הצ"ח, דיש ליישב דעת רש"י, דהתם לענין שבועה בחצי שיעור עצמו איכא איסור, ולכך ליכא חסרון אין איסור חל על איסור, אבל הכא אבר מן החי צריך כזית אלא דאיכא צירוף גידים ועצמות, ואם כן אף יתחייב משום טרפה כיון דאפשר לצרפה לבשר אחר. נובדעת התוס' יש

דף קג ע"א

(א) **רש"י ד"ה אכל אבר מן החי וכו'**, בהמה טרפה מחיים ואכל ממנה אבר בחייה. לכאורה צריך ביאור, אמאי כתב רש"י בחייה, הא מיירי בתלש האבר מן הבהמה ולא שנא אם אכל ממנה כשהיתה חיה או מתה. ועל כרחין בעינן לבאר כוונתו, ד"בחייה" אזיל על חיתוך הבשר ולא אאכילה.

(ב) **גמ', מר סבר וכו' ואיסור אבר ואיסור טרפה בהדי הדדי קאתו. התוס' בשבועות** (כד). **ד"ה האוכל**, הוכיחו דליכא איסור אינו זבוח, דאי לאו הכי היאך חל איסור אבר ואיסור טריפה עד השחיטה, הא איכא עשה דאינו זבוח, במעי אמה. **ובמהרש"א** (שם) הקשה, אמאי לא הוכיחו תוס' מהא דחייל איסור חלב וטרפה איסור דאינו זבוח. ותיירך, דמשכחת לה לאחר שחיטה. והקשה **הראש יוסף**, דאכתי קשה היאך חל איסור גיד הנשה אינו זבוח, דליכא לתרוצי דחל לאחר שחיטה, דהא כתבו **התוס' לעיל** (צ). **ד"ה קדשים**, דגיד הנשה בעינן שיחול מחיים דומיא דיעקב.

(ג) **רש"י ד"ה לאברים עומדת**, ובשעה שנולדה חל עליה שם איסור אבר וכו'. לכאורה צריך עיון, הא כתבו **התוס' לעיל** (קב). **ד"ה כי וכו'**, דאיכא איסור אבר מן החי אף לפני שנולדה, אחר שנקשרו האברים בגידים, אם כן חל איסור אבר מן החי קודם איסור טריפה, והיכי אתי איסור טרפה דהווי לאחר שנולד, וחייל איסור אבר מן החי. ותיירך בספר **נתיבות חיים** (ח"ב סימן מט אות ב), דכשהוא במעי אמו יש לו חיות מן האם, ואם נחתך ממנו אבר הוי כאלו נחתך מן האם, ואותו איסור אבר מן החי הוא דחל אף טרם הוולדו, אבל בשעה שנולד נפסק ממנו חיות האם, ועמו נפקע אותו איסור, ומקבל חיות של עצמו, וגם איסור חדש, ואותו איסור חל יחד עם איסור טרפה, וליכא לדינא דאין איסור חל על איסור.

(ד) **תוס' ד"ה ומר סבר וכו'**, ואם תאמר כמאן סבירא ליה אי כרבי אליעזר וכו'. הקשה **המהרש"א**, אמאי לא הקשו אף אליבא דרבי יוחנן, אמאי בעינן לטעמא דבהמה בחייה לאברים עומדת, הרי אף אי לא באו בבת אחת חייב משום כל שאתה מצווה על דמו, ואי סבר כרבנן דאיסור אבר מן החי הוי במי שבשרו מותר, אמאי איכא איסור אבר מן החי בטרפה, הא אין בשרה מותר. ותיירך **בחיודושי החתם סופר**, דאיכא למימר דרבי יוחנן סבר כרבנן, וכונתם, דכל שבשרו אסור אין בו איסור אבר מן החי דוקא בגונא שהאסור הוא מזמן קודם, דהיינו טמאה, אבל טרפה דאסירא רק ביציאת רובה נמצא דזמן איסורה חל ביחד עם איסור אבר מן החי, ויחול איסור אבר מן החי, אבל לריש לקיש דסבר דאיסור טרפה קודם לאיסור אבר מן החי, לא יחול.

(ה) **בא"ד**, שם. עיין באות הקודמת, **והשער המלך** (פי"ז מאיסורי ביאה ה"ח) תירך, דאיכא למימר דמיעוט ד"כל שבשרו מותר" נאמר אף לענין טרפה, ומה שהקשו התוס' דאף בעומדת לאברים נימא הכי, יש לומר דרבנן פירשו דהאי מיעוט דאתי למעט טמאה, היינו משום דאין איסור חל על איסור ואף במוסיף, אמנם קים להו לרבנן דקרא איירי במקום שאיסור אבר מן החי חל אחר כך. כגון בטמאה, אבל במקום ששני האיסורים חלים בבת אחת איסור חל על איסור, ולכך לרבי יוחנן דסבר דבהמה בחייה לאברים עומדת ואיסור טרפה ואבר מן החי באו כאחד שפיר יחולו שניהם, אבל לריש לקיש דלאו לאברים עומדת לא יחול איסור אבר מן החי, משום דהוי איסור חל על איסור. ועיין **בשו"ת הגרע"א** (תנינא סימן קלו).

(ו) **רש"י ד"ה דכולי עלמא וכו'**, וכיון דבשעת לידתה נטרפה קדים. כתב

(כב) **גמ', חישב לאכלה מתה ואכלה חיה פטור**. הקשה **בחיודושי הגרע"א**, אם כן היכי משכחת לרבי אלעזר ברבי שמעון דללקי באכלה כולה בחייה, הא הווי התראת ספק, דלמא חישב תחלה לאוכלו, ופקע שם אבר ממנו. ותיירך, דכיון דמקבל התראה ואוכלו תוך כדי דיבור הוי כידוע דנחשב אצלו אבר מן החי. וכעין זה כתב **הרמב"ם** (פ"ב משבועות הי"ב).

(כג) **רש"י ד"ה לא תאכל וכו'**, דאבר חי מקרינן נפש שאם יתחכנו אינו עושה חליפין שלא ישוב עוד וכו' והכי משמע לא תאכל הנפש בעודו עם הבשר בעוד החיות עם הבשר. לכאורה צריך ביאור, היאך אפשר לדרוש "נפש" לתרי אנפי, לענין דהוי האבר עצמו מן החי, ולענין חיות הבהמה, דהיינו בעוד הנפש אם הבשר].

(כד) **תוס' ד"ה אכל וכו'**, ואף על גב דאין לוקין על לאו שבכללות וכו'. **ובמכות** (יח). הוסיפו **התוס' ד"ה ולילקי** (הב') להקשות, דהוי לאו שבכללות משום דילפינן מיניה (שם) איסור יוצא בקדשים, וגם איסור הוציא עובר ידו חוץ לאמו כמבואר **לעיל** (סח.). ותיירצו, דלא חשבינן לאו שבכללות אלא בפסולין הכוללין שני שמות אבל הכא שכולל כל "יוצא" ושם יוצא חד הוא, אלא דהוי בכמה דרכים, לא חשיב לאו שבכללות. אבל **בתוס' ביומא** (לו): **ד"ה לאו** מבואר דחשבינן ליה לאו שבכללות, והא דהקשתה הגמ' **במכות** (שם) דלילקי עליה, אינו בדוקא, אלא הוי איסורא בעלמא ואין לוקין אלאו דבשר שיצא חוץ ממחיצתו. ולכאורה צריך ביאור, הא בסוגיין איירינן לענין מלקות. (י.א.).

(כה) **תוס', שם**. כתב **בחיודושי החתם סופר** שמשמעות דברי התוס', דבשר מן החי נפקא מ"בשר בשדה", וכאלו כתיב "בשר בשדה לא תאכלו" טרפה לא תאכלו" ומשום הכי נדחקו בלאו שבכללות. נולכאורה כן משמעות דברי **רש"י ד"ה ובשר בשדה** אמנם **הרמב"ם** (פ"ד ממאכלות אסורות ה"ו) כתב, האוכל כזית מבשר בהמה או חיה או עוף טהורים שנטרפו לוקה שנאמר ובשר בשדה טרפה לא תאכלו וכו', טרפה האמורה בתורה זו שטרפה אותה חית היער כגון ארי ונמר וכיוצא בהן וכו'. ובהלכה י' כתב, וכן החותך בשר מן החי מן הטהורים הרי אותו הבשר טריפה והאוכל ממנו כזית לוקה משום אוכל טרפה, שהרי בשר זה מבהמה שלא נשחטה ולא מתה, מה לי טרפה אותו חיה מה לי חתכה בסכין מה לי ככולה מה לי במקצתה הרי הוא אומר ובשר בשדה טרפה לא תאכלו כיון שנעשית הבהמה בשר בשדה הרי היא טריפה. דהיינו **כתרגום אונקלוס** שתרגם "טרפה" "תלש מחיזא חיתא", וביאור הדברים, דעיקר קרא ד"בשר בשדה" מיירי באותה חתיכת בשר שתלש הזאב שהיא "טרפה" ואינה נאכלת, והוא הדין אם נתלש שלא על ידי חיה אלא שדבר בהוה. ואם מחמת תלישת הבשר נעשתה כל הבהמה מסוכנת, הרי חילק הזאב את הבהמה לב' חתוכים, ששניהם טרפה, ואם כן יוצא לדעת הרמב"ם, דבשר מן החי הווי "טרפה" ממש. ואם כן לא שייך ביה לאו שבכללות. וסיים, דאמנם בבן נח על כרחין הווי איסור בפני עצמו כמו שכתב לעיל בסוף פרק העור והרוטב בשם הרשב"א.

(כו) **תוס' ד"ה לרבי יוחנן וכו'**, ומשום דמחד קרא נפקי ואף על גב דאנא ומבושל לקי שתיים וכו'. עיין מה שכתב **המהרש"א**, דלריש לקיש דיליף מ"לא תאכל הנפש עם הבשר", ודאי לא משמע לחייב שתיים, כיון דמשמעות הקרא אינה לחייב שתיים, ולא שייך להוסיף ו' החיבור משום שהפסוק יצא ממשמעותו.

הדרך היומית

מסכת חולין דף קג

ט תשרי התשע"ב

עליהו והכא מיחייב אין לך בו אלא חידושו. הקשה בחידושי החתם סופר, אם כן אף בגיד הנשה דהוי חידוש משום דהווי כעץ, נימא הכי, וכן בשקץ שהוא מאוס כדאמרינן בעבודה זרה (סח:).

(ג) בסוה"ד, דסתם אכילה בבת אחת משמע אבל לחצאין לא. כתב המגן אברהם (או"ח סימן תע"ה סק"ד), דמהכא מוכח, דבמצה ומרור בעינן לכתחילה לבלוע הכזית בבת אחת. ועיין במנחת חינוך (מצוה עג).

(יד) תוס' ד"ה חלקו מבחוץ, בתוה"ד, ואין נראה דאם כן מאי קשיא ליה לריש לקיש היכי משכחת לה דמיחייב וכי אינו יכול לבלוע כזית בבת אחת. תירץ בחידושי החתם סופר, דכונת הגמ' להקשות, היאך מחייבינן ליה מלקות, הא אין אנו יודעים את הנעשה בתוך פיו, ומי יעיד לנו שבלעו בבת אחת. ובשלמא אם כן הוא דרך הבריות, שפיר איכא לחייבו, אבל מאחר ואין היא דרכם אמאי מחייבינן ליה, (ומה שכתב רש"י בד"ה היכי דאי אפשר ללעוס, לאו דוקא). ומתרתא הגמ', דאיירי בגרומיתא ועירתא דדרך אכילתו בכך.

(טו) בא"ד, הכי נמי אפילו בלען בזה אחר זה יתחייב לריש לקיש דאזיל בתר אכילת מעיו כיון שיש כזית בבת אחת במעיו. בחידושי החתם סופר תירץ שיטת רש"י, דאכילת מעיים היינו ירדת האוכל מחלל הפה, דהכי נמי מצינו לענין אכילת נבלת עוף טהור, דפשיטא שאינו מטמא במעיים משום דהוי טומאה בלועה.

(טז) גמ', הרי נהנה גרונו בכזית. כתב בשו"ת פנים מאירות (חלק ב' סימן כז), דמלשון הרא"ש בברכות (פ"ב סימן ו') מבואר, דלענין חיוב ברכת המזון אף רבי יוחנן מודה דבעינן שיבלע ויהנו אף מעיו כיון שנאמר (דברים פ"ח פ"י) "ואכלת ושבעת", והנאת גרונו אינה משביעה. ועיין במנחת חינוך (שיג).

(יז) רש"י ד"ה הרי נהנה, בתוה"ד, והא דרב אסי פליגא אדרב דימי ורבינ דאמרי לעיל משמיה דרבי יוחנן חלקו בחוץ פטור. אבל בחידושי הרמב"ן כתב, דיש לפרש דמיירי בבשר מן החי, והוא הדין לשאר איסורים שבתורה שיש בהם שיעור אכילה בכזית, אבל לא באבר מן החי משום דחידוש הוא וכבריינו בעינן. וכן כתב המהרש"א.

(יח) גמ', בעא מיניה רבי אלעזר מרבי אסי חצי זית וכו'. כתבו התוס' ישנים ביומא (פא.). ד"ה זר, דאם ידע שהוא הכזית שבלע והקיא פטור, כיון דהוי מאוס ואין רגילות לאכלו. אבל בתוס' במנחות (סט.). ד"ה דבלע מבואר, דאף אם יודע, חייב, כיון דמי שאינו יודע היה אוכלו.

(יט) גמ', רב אסי גמריה איעקר ליה ואתא רבי אלעזר לאדכוריה. פירש רש"י בד"ה רב אסי, דאף רבי אלעזר סובר בדעת רבי יוחנן דחייב בב' חצאי זיתים. והקשה המהרש"א, דלעיל משמע דאף דרבי אליעזר פליג וסובר דמחוסר קריבה לאו כמחוסר מעשה, מכל מקום מודה לרב דימי ורבינ, שנקטו בדעת רבי יוחנן דכזית אבר שחילקו בחוץ פטור. ותירץ בחידושי החתם סופר, דאף דכתב רש"י בד"ה הרי נהנה וכו' דרב אסי מיירי אף באבר מן החי, היינו דוקא בבלע חצי זית אחר, אבל למסקנא דמיירי בבלע אותו חצי זית שהקיא, מיירי בשאר איסורים.

פרק כל הבשר

(כ) מתני', כל הבשר אסור לבשל בחלב. כתבו בחידושי הרשב"א והמאירי, ד"אסור לבשל" דמתניתין כולל אף איסור אכילה, ונקיט בישול משום דכן

המהרש"א, דדברי רש"י אינם בדוקא, אלא הוא הדין בנטרפה לאחר לידתה איסור טריפה קדים, כיון דלאו לאברים עומדת. ועיין בלב אריה.

(ז) גמ', רבא אמר כגון דתלש ממנה אבר וכו'. הקשה בחידושי הגרע"א, לדעת רש"י לעיל (קב:): בד"ה רבי, דבשר מן החי חל לכולי עלמא מחיים, אמאי יחול איסור טריפה על איסור בשר מן החי הקודם.

(ח) גמ', שם. הקשה הכרתי (סימן סב סק"ה), היאך נקט רבא דאיסור טרפה ואיסור חלב חלים בבת אחת, הא רבי יוחנן לקמיה אמר חייב שתיים משום טריפה ומשום אבר מן החי, בסתמא, ולא העמיד בשתלש אבר ונטרפה בו, ומשמע דאיירי אף אם נטרפה מחיים..

(ט) גמ', איתמר נמי וכו' אבל חלב מן החי מן הטרפה חייב שלש. הקשה בחידושי הרמב"ן, אמאי האוכל חלב בלבד הוי כאוכל אבר מן החי, הרי לכאורה אינו אבר אלא בשר מן החי. ומבואר לעיל (קב:): דלרבי יוחנן איסור טרפה ובשר מן החי ילפינן מקרא חדא, ויש לחייבו אחת. ותירץ, דמיירי בתלש את הכליה ואכלה, דהוי אבר ויש בה חלב הכליות. ובחידושי הרשב"א הקשה, דאכל חלב לבד משמע. וברמב"ם (פ"ה ממאכלות אסורות ה"ב) כתב, דאף האוכל חלב הוי באיסור אבר מן החי, דאבר הוי אף דבר שאין בו גידים ועצמות כגון לשון וביצים. ובראב"ד (שם) כתב, דהכא חייב משום בשר מן החי. ועיין בחידושי החתם סופר. [וכן מה שהבאנו לעיל קב: אות כה].

(י) גמ', מידי דהוה אחלב וכו'. הקשה בחידושי הגרע"א, הרי אף איסור נבלה חל על חלב, ומצינו לעיל (קא.). דהאוכל גיד של נבלה אין חייב אלא אחת, משום דאיסור נבלה לא חל על גיד. ותירץ, דאפשר דאיסור נבלה על איסור חלב הוי מוסיף, דמוסיף איסור לגבוה, אבל איסור נבלה על גיד אינו מוסיף, דהא בלאו הכי אסור לגבוה, אבל אליבא דרבי יוחנן הכא דסובר דלא אמרינן מוסיף, על כרחך הא דחל איסור נבלה על חלב היינו מגזירת הכתוב, ולכך חל אף על איסור אבר מן החי. [אמנם ברש"י ד"ה התורה, משמע דאיסור טרפה חייל על איסור אבר, משום מיגו דחל על חלב. וכן מבואר להדיא בתוס' ד"ה דאיסור, ואם כן לכאורה יש ליישב, דבאוכל גיד של נבלה ליכא חלב, וממילא לא שייך מיגו, ולפי זה לכאורה מבואר נמי מדוע לעיל לענין אכל אבר מן החי מן הטרפה, באוקימתא הג' דנטרפה לאחר מכאן, ופליגי אם איסור טרפה חייל על אבר, לא אוקמה הגמ' כדהכא דנחלקו אם חל איסור טרפה כדחייל אחלב, או דחלב הותר מכללו, כיון דהתם ליכא חלב ולא שייך מיגו. (אמנם יעויין בהגהות עוז והדר (אות א') הביאו מכתב יד שגרס כן אף לעיל)].

דף קג ע"ב

(יא) רש"י ד"ה מזה, מי מיצטרפי לחיוביה ככל שאר איסורים דקיימא לן דמצטרפי שיעורייהו לחצאין בתוך כדי אכילת פרס וכו'. הקשה המנחת חינוך (מצוה קס"א אות טו), מהא דאיתא בזבחים (ע.), לענין נבלת עוף טהור, דלולי ההלכה של כדי אכילת פרס, היה מצטרף אף לזמן מרובה, והכא משמע להיפך, דלולי ההלכה של כדי אכילת פרס בעינן למיכל בבת אחת ממש. ובשו"ת חתם סופר (אורח חיים סימן קמא) נקט, דהוא מחלוקת הסוגיות.

(יב) בא"ד, או דלמא כיון דחידוש הוא דהא גידין ועצמות דעלמא לא מיחייב

הדרק היוזמי

מסכת חולין דף קג - דף קד

ט תשרי - י תשרי התשע"ב

הוא לשון התורה, דכתבה "לא תבשל" אף לענין איסור אכילה.

כא) תוס' ד"ה כל הבשר וכו', בתוה"ד, ואשמעינן דחילל איסור בשר בחלב איסור מוקדשין, הקשה **בחיודשי הגרע"א**, הא אין איסור חל על איסור והוי כחלב בחלב **לקמן** (ק"ג).

כב) מתני', ואסור להעלות עם הגבינה על השולחן. הקשה **הרש"ש**, אמאי איירא מתניתין בגבינה ולא בחלב שפתחה בו. ותיירך, דאפשר דשרי להניח חלב על השולחן עם בשר, כיון שהחלב נחל ואין נאכל אלא בכלי, ולכך אין חשש שיגע בבשר. ועיין **במלאכת שלמה**.

כג) רש"י ד"ה ואסור להעלות, דילמא אתי למיכילינהו כי הדדי דקא נגעי ובלעי מהדדי. כתב **המהר"ם**, דהוקשה לרש"י, דאף אם יאכלם יחדיו אין זה אלא איסור דרבנן, כיון דמדאורייתא אסרינן דוקא בדרך בישול, ואם כן הוי גזירה לגזירה, לכך פירש דהחשש הוא שיאכלם באופן שיבלעו והיינו שיעלם באילפס רותח. וביאר **המהר"ם** שיש, דמה שכתב רש"י בסוף דבריו, "אף על גב שמוותר לאכול בשר אחר גבינה", כונתו לבאר אמאי העלה בשר וגבינה יחדיו.

דף קד ע"א

א) תוס' ד"ה הנודר וכו', בתוה"ד, ובפ' הנודר מן הירק דבבשר דגים נמי מימלך וכו'. כתב **הר"ן בנדרים** (כ"ד): ד"ה **ומסתברא**, דבבשר חגבים ודאי לא נמלך השליח. אבל **הריטב"א** (שם) כתב, דאף בחגבים צריך לאוקמי במאן דכאיב ליה עיניה.

ב) תוס' ד"ה הא עוף וכו', הכי נמי הוי מצי למנקט חזיה. כתב **התוס' הרא"ש**, דהוא הדין דהוה מצי לדייק דאף חיה אסורה מדאורייתא ודלא כרבי עקיבא, ומה שהזכירה הגמ' בשר עוף, משום דאינו מצוי, ועוד דהגמ' מדייקת מהסיפא דמתניתין כרבי עקיבא, והאי דיוקא שייך דוקא בעוף דהוא דבר שהשליח נמלך עליו, אבל על חיה אין צריך להימלך, ואף לרבנן הנודר בבשר אסור בחיה. ועיין **בתוס' לקמן** (עמוד ב') ד"ה עוף.

ג) בא"ד, ונראה דהא דסלקא דעתין שהוא דאורייתא משום דסמיך אסיפא וכו'. הקשה **המהר"ם**, אם כן אינו מובן איך תירוצו דרב אשי מיישב דיוק זה. ובחיודשי הרמב"ן **והרשב"א** כתב, כפירוש שדחו תוס', דדיוק הגמ' מלשון "כל הבשר" דמשמע שדין הבשר שוה, בשר עוף כבשר בהמה. ובחיודשי **הגרע"א** ביאר, לדעת **הרמב"ם** (פ"ט ממאכלות אסורות ה"ד) [מובא באות ו'], דבשר חיה ועוף דאסור מדרבנן באכילה מותר בבישול, אם כן דיוק הגמ' דמהא דמתניתין אסרה לבשלו, מוכח דאיסור אכילתו מן התורה, דדוקא באיסור אכילה דרבנן, מותר בבישול.

ד) בסוה"ד, דאפילו רבי עקיבא מודה דלא מיתסר בבשר עוף מדאורייתא. אבל **הר"ן בנדרים** (נד). ד"ה **אמר אביו, ובחיודשי הרשב"א** (שם) כתבו, דדוקא בדלועין רבי עקיבא אסר מספק ולכך לא לקי, אבל בשר עוף מחייב מלקות בתורת ודאי. ובחיודשי **הגרע"א** הקשה, דאף לשיטת התוס' דבבשר עוף לא לקי ליכא ראייה מהתם, כיון דהא דלא לקי, היינו משום שהוא ספק, כמבואר בר"ן **בנדרים** (נד). ד"ה **אמר**, אבל לעולם איכא למימר דכל הבשר משמעותו שכל הבשר שוה.

ה) [גמ', בבשר בחלב כרבנן. כתבו **התוס' לקמן** (ק"ג). ד"ה **בשר**, דתנא קמא דמתניתין התם סובר דבשר עוף אסור מדאורייתא, ופליג ארבי עקיבא, אבל

הרא"ש (פרק ח' אות נא) כתב, דתנא קמא לא מיירי בעוף. וצריך ביאור לדבריו, מני רבנן דפליגי על רבי עקיבא. (ש.פ.) **וברש"י לעיל** (ק"ג): ד"ה **כל כתב**, דפליגי לקמן בעוף אי מדאורייתא או מדרבנן, ולכאורה משמע דסבר כתוס' דלתנא קמא עוף אסור מדאורייתא, אמנם אפשר לפרש שכוונתו לפלוגתא דרב יוסף ורב אשי הכא].

ו) גמ', מהן מדברי תורה מהן מדברי סופרים. כתב **הרמב"ם** (פ"ט ממאכלות אסורות ה"ד), דבשר חיה ועוף אסורים מדרבנן לפיכך מותרים בבישול ובהנאה. וכתב **הלחם משנה** (שם), דהטעם משום דרבנן גזרו על אכילה שהאדם מתאוה לה, ולא על בישול, וכן הנאה אינה תאוה כאכילה. והקשה **המגיד משנה** (שם), דהכא מבואר דכל הבשר דמתניתין היינו בין דבהמה בין דחיה ועוף, ותנן להדיא דאסור לבשלו. וכתב, דהרמב"ם יפרש דלבשל דמתניתין היינו לאכול, והתנא נקט לישנא דקרא דכתיב "לא תבשל" **ובב"ח** (יו"ד סימן פ"ז אות ב') כתב להוכיח, מדברי **הרשב"א** במתניתין (ק"ג): [הובא שם אות כא], דלבשל דמתניתין היינו בישול כפשוטו, אלא דכולל אף אכילה כלישנא דקרא, דפליג על הרמב"ם.

ז) גמ', אכילה גופה גזירה ואנן נגזור העלאה אטו אכילה. כתב **בחיודשי הרמב"ן**, דרב יוסף סבר דלא גזרינן גזירה לגזירה. ומכח זה הוכיח, דמתניתין סברה שבשר עוף בחלב אסור מן התורה, אבל רב אשי סבר דיש פעמים שגזרו גזירה לגזירה, כמבואר **בתוס' ד"ה ומנא.** ועיין **בחיודשי הרשב"א**.

ח) תוס' ד"ה חלת חוצה לארץ וכו', בתוה"ד, וכן לדידן שרחוקין מארץ ישראל אין צריך שתי חלות אלא אחת וכו' ונותנה לכהן קטן ואכיל לה וכו'. כתב **המנחת חינוך** (מצוה קפ אות ב'), דזרע של קטן אינו מטמא דוקא בפחות מבן תשע שנים ויום אחד. אמנם הביא **ההמגן אברהם** (הל' פסח סימן תנו סק"ז) כתב, דקטן אם ראה קרי טמא.

ט) בא"ד, ונראה דדוקא חלת חוצה לארץ לפי שאין לה שיעור ודבר מועט הוא. קאמר דיכול ליתנה לכהן קטן וכו'. הקשה **המלא הרועים**, אמאי אין לה שיעור, הא אף בסמוכין בעינן ב' חלות ובחלה שניה צריך שיעור, וכל שכן הכא דאינה אלא אחת. ותיירך, דדוקא בסמוכין בעינן שיעור כיון דנראית כחלת ארץ ישראל, ואתו למיטעי שאף בחלת ארץ ישראל לא בעינן שיעור. עוד כתב, דאף חלת ארץ ישראל אינה צריכה שיעור מדאורייתא אלא מדרבנן, ומשום הכי ליכא למיגזר בחלת חוצה לארץ שיעור, דהוי גזירה לגזירה.

דף קד ע"ב

ו) גמ', אמר ליה אביו בשלמא וכו' אבל הכא אי שרית וכו' אתי לאסוקי בשר בחלב וגבינה ומיכל בשר בחלב דאורייתא. ופירש **רש"י**, ד"ה **אבל הכא**, איכא למגזר העלאתו אטו העלאת ואכילת בשר בהמה וכו' דכי מסיק להו היינו אכילה. ועל כן ביאר **המהרש"א ארש"י ד"ה בשלמא** אי, מה שכתב שם **בסוה"ד**, ולא אטו דבהמה וכו'. דאטו בהמה היינו אטו **העלאה** דבהמה. אמנם **הרמב"ם** (פ"ט ממאכלות אסורות ה"כ) כתב, אסור להעלות העוף על השולחן עם הגבינה כו' משום הרגל עבירה שמא יאכל זה עם זה וכו'. והקשה **הלחם משנה** הא לפי מה שפירש **רש"י**, אין לגזור העלאה דעוף אטו אכילתו, אלא אטו העלאה ואכילה דבהמה. הלכך כתב **הרמב"ם** לא פירש הגמ' כרש"י, אלא דלא דמי לחלה משום דהתם לא גזרינן חוץ לארץ אטו

וכדפירש אביי לעיל.

(יז) **מתני'**, **שם**. הקשה התפארת **יעקב**, אמאי **לעיל** (קג): סתמה מתניתין דאין להעלות עוף עם גבינה על השולחן, והכא נקטה לפלוגתא. ותירץ, דלעיל מיירי לענין העלאת העוף והגבינה **ביחד**, דבהא לכולי עלמא איכא גזירה משום שמא יעלם באיפלס רותח ואיכא בישול, והיינו אף בשולחן שמסדר עליו, אבל הכא מיירי כשמעלה על השולחן בזה אחר זה, דבית שמאי ובית הלל פליגי חישינן שיניחם זה על גב זה ואיכא בישול, אי לאו, ולכך נקטה מתניתין שלחן שאוכלים עליו ולא שולחן שמסדרים עליו.

(יח) **גמ'**, **כל האומר דבר בשם אומרו מביא גאולה לעולם**. ביאר **בחיודושי החתם סופר**, דזכות זו שאומר דבר בשם אמרו, עושה אותו ראוי לגלגל זכות אחרת על ידו שאם יגיע עת הגאולה, תתגלגל אותה גאולה על ידו.

(יט) **גמ'**, **שם**. כתב **המגן אברהם** (אורח חיים סימן קנו סק"ב), דכל שאינו אומר דבר בשם אמרו עובר בלאו. וכתב **בשו"ת נודע ביהודה** (תנינא אורח חיים סימן ח'), דמקורו **במדרש תנחומא** (במדבר פסקא כ"ב), דאיכא לאו ד"אל תגזול דל". **ובמצפה איתן בשבועות** (יט). כתב, דהווי לאו דאורייתא של השגת גבול. והקשה **בשו"ת מנחם חיים** (תליתאה אורח חיים סימן יא), דבסוגיין משמע דהוי חסרון מעלה בעלמא ואינו איסור. ותירץ, דאלאו עובר דוקא אי עביד כעין גזילה, דמתהדר בה כשלו, אבל בסוגיין מיירי בגוונא שלא הזכיר שמו של בעל השמועה.

(כ) **תוס' ד"ה עוף וגבינה וכו'**, **בתוה"ד**, וברייתא נקט עוף תחילה דאפילו עוף תחילה נאכל באפיקורן. **בחיודושי הרמב"ן** הביא מהרמב"ם (פ"ט ממאכלות אסורות הכ"ח), דאף אחר אכילת עוף יש להמתין ו' שעות, וביאר, דהרמב"ם למד [מכח קושיית התוס'], דהא דנקט אגרא עוף תחילה, לאו דוקא, אלא איהו נמי מיירי באוכל גבינה תחילה, ובהאי גוונא יש לחלק בין אי אוכל אחר כך עוף או בשר בהמה, וכמו שחילק הרמב"ם (שם הלכה כז). וכן פסק **השולחן ערוך** (יורה דעה סימן פט סק"א ב').

(כא) **בסוה"ד**, ור"ת מפרש טעמא דאגרא דעוף אינו נדבק וכו'. והקשה **בתורת חיים**, דהתינוח עוף ואחר כך גבינה, אבל בגבינה ואחר כך עוף אמאי אין צריך נטילת ידים הרי הגבינה נדבקה, וכדאמרה הגמ' הני מילי בליליא וכו' לענין גבינה ואחר כך בשר. וכתב, דצריך לומר בדוחק, דהא דקתני עוף וגבינה נאכלין באפיקורן, היינו עוף וגבינה דוקא ולא גבינה ועוף.

(כב) **גמ'**, **הני מילי בליליא אבל ביממא הא חזינא**. כתב **הריטב"א**, דיש אומרים דאף במקום שיש נרות רבים אין צריך נטילה שהרי רואה את ידיו, אך ראוי להחמיר להצריך נטילה. וכן פסק **הש"ך** (יורה דעה סימן פט סק"ט).

דף קה ע"א

(א) **רש"י ד"ה והוא הדין**, דתרוייהו בעינן. וכן כתבו **התוס'** **בד"ה מקנח**. וכתב **המהרש"א**, דמה שלא פירשה הגמ' דבית שמאי ובית הלל אמרו דדי או בקינוח או בהדחה, אתי שפיר לדברי **התוס'** **בד"ה אי לימא וכו'**, כיון דהדחה עדיף על קינוח, ואם היה די באחד מהם היה לבית הלל לומר שקינוח מועיל דהוי חידוש טפי, ואמאי הזכירו הדחה, אבל לפירוש **רש"י** דאיכא למימר דקינוח עדיף קשה. **והמהר"ם** כתב, דאף לפירוש **רש"י** ניחא, כיון דרש"י סובר דלבית שמאי קינוח עדיף ולבית הלל הדחה עדיף, ולכך ליכא למימר דדי או בקינוח או בהדחה, דאם כן לא הוי לבית הלל למימר הדחה דעדיפא

בארץ, משום דהוו שני מקומות, אבל בחד מקום גזרינן, דהיינו עוף וגבינה אטו העלאה דבשר בהמה. ואין הכי נמי שהגמ' היתה יכולה לומר, העלאה דעוף אטו אכילתו, ואכילתו אטו אכילת בהמה, אלא דחדא מנייהו נקט. והא דנקט הרמב"ם לגזרה דשמא יאכל, להודיענו דלאו דוקא נקט גמרא העלאה אטו העלאה דבהמה.

(יא) **גמ'**, **מתקיף לה רב ששת וכו'**. פירש **רש"י ד"ה מתקיף לה**, דהקושיא, דסוף סוף הווי גזירה לגזירה. אמנם לדעת **הרמב"ם** שהבאנו באות הקודמת, יש לפרש, דאף דבמקום אחד גזרינן, היינו כגון העלאה אטו אכילה, אבל העלאה אטו בישול הווי ענין אחר וכמקום אחר].

(יב) **גמ'**, **אלא חוצה לארץ משום דליכא למיגזר הוא**. כתב **היעב"ץ**, דזהו משום דאין מוציאין תרומה מארץ ישראל לחוצה לארץ, ופירות שיצאו פטורין לרבי עקיבא **בחלה** (פ"ב מ"א).

(יג) **גמ'**, **סוף סוף כלי שני הוא וכו'**. הקשה **הריטב"א**, הרי לענין בליעת איסורים כלי שני בולע ופולט, ואם כן הוא מבשל. ותירץ, דאף שלענין בליעה סגי בחום של כלי שני, אבל בשביל להיחשב **בישול** בעינן דוקא כלי ראשון, וכן הדין לענין איסורי שבת, חשיב בישול דוקא אם בישל בכלי ראשון.

(יד) **גמ'**, **וכלי שני אינו מבשל**. כתב **הים של שלמה** (פרק ח' סימן עא), דבדבר גוש כגון חתיכת בשר או דג, אם היד סולדת בו אף לאחר שהעבירוהו לכלי שני הוי ראשון. וביאר **הש"ך** (יורה דעה סק"ה סק"ח), על פי מה שכתבו **תוס' בשבת** (מ:): **ד"ה ושמוע**, דהטעם לחלק בין כלי ראשון לכלי שני, משום דדפנות כלי שני הם צוננות ומצוננות מה שבתוכן, אבל דבר גוש שעומד בפני עצמו ואינו נשען על הדפנות נשאר כלי ראשון. אבל **היד אברהם** (שם סימן צד סק"ז) כתב בשם **המנחת יעקב** (כלל סא), דגוש אינו מבשל אלא רק מפליט ומבליע, ולכך שרי בשבת, והוכיח מסוגיין, דהגמ' מקשה דהוי כלי שני, והרי בשר הוי גוש וחזינן דאינו מבשל. ועיין **בחיודושי החתם סופר**.

(טו) **גמ'**, **אלא גזירה שמא יעלה באילפס רותח**. העיר **הלב אריה**, דלכאורה השתא לא בעינן למימר דהגזירה אטו אכילה, אלא אטו העלאת בשר בהמה באילפס רותח, דהוי בישול, [וכן ביאר **המאירי** להדיא]. אמנם העיר דאם כן היה לגמ' למנקט לשון **אלא**. וביאר, דבאמת אביי לא נייד מעיקר דבריו, דהרי לא שייך למיגזר כלל אטו בישול, כיון דאם מעלה בשר וחלב על השולחן הוא מעלה בכלים מיוחדים, ואין סברא שיערבם באילפס רותח, אלא הגזירה היא שמא יעלה כל אחד בפני עצמו באילפס ראשון ויבוא לאכלם יחד בזמן שהם רותחים מחום כלי הראשון שנוגע אהדדי, ואם כן עיקר הגזירה הוי משום אכילה. ומה שכתב **רש"י בד"ה גזירה** דהוי בישול, כונתו דבהכי יתחייב על אכילה מן התורה משום דהוי דרך בישול.

(טז) **מתני'**, **העוף עולה עם הגבינה על השולחן ואינו נאכל עם הגבינה וכו'**. כתב **הראש יוסף**, דאליבא דרב יוסף **לעיל** (בעמוד א') דאין גזורים גזירה לגזירה, יש לבאר פלוגתא בית שמאי ובית הלל, דבית שמאי סברי דאיסור אכילת עוף בחלב הוא מדרבנן, ועולה על השולחן משום דאין גזורים גזירה לגזירה, אבל בית הלל סברי דאסור מן התורה. אבל לדעת אביי ורב אשי דפליגי ארב יוסף, איכא למימר דלכולי עלמא איסור אכילת עוף בחלב מדרבנן, ובית שמאי סברי דאין גזרינן גזירה לגזירה, ובית הלל סברי דגזרינן

מברכין עליה, משום דנפטר בברכת התורה.

ח גמ', איכא בינייהו קינסא. להלכה הכריע הטור (אורח חיים סימן קפא סעיף ב), דנוטלים מים אחרונים על גבי קינסא, ואף דלישנא קמייתא החמירה, יש להקל בדרבנן. אבל הרמב"ם (פ"ו מברכות הט"ז) כתב, דנוטלים רק על גבי כלי משום סכנה וחמירא סכנתא מאיסורא. ובשולחן ערוך (אורח חיים סימן קפא סעיף ב) כתב, דלכתחילה יטול לתוך כלי ובדיעבד על גבי עצים. וכתב הלבוש (שם), דטעם הנטילה בכלי הוא, שיהיו מכונסים במקום אחד ולא יפסעו עליהם בני אדם. אמנם במגן אברהם (שם) כתב, דכשנוטל בכלי ליכא רוח רעה. ובביאור הלכה (שם) דן לומר דאיכא נפקא מינה אי שרי לשופכם מהכלי על גבי קרקע, דלפי הלבוש אסור, ולהמגן אברהם מותר, אבל מסיק דיש לומר דאף להמגן אברהם כל שהגיעו מים אלו לקרקע חל עליהם רוח רעה, כדמשמע ברש"י ד"ה קינסא.

דף קה ע"ב

ט רש"י ד"ה סולדת, נכזית. הקשה המגן אברהם (אורח חיים סימן קפא אות ג), וכי בשוטה עסקינן שיטול ידיו ברותחים. ולכך פירש, דסולדת היינו שכריסו של תינוק נכזית כדאיתא בשבת (מ:).

י בסוה"ד, אם היד סולדת בהן בטלו ונשתנו מתורת מים. כתב הפרי מגדים (אורח חיים סימן ק"ס אשל אברהם סק"ח), דמשמע מרש"י, דאף אם אחר כך נצטננו פסולים, כיון שבטלו מתורת מים. ונלדבריו יש ליישב קושיית המגן אברהם (הובא באות הקודמת), דמייירי במים צוננים ונדחו מתורת נטילת ידים, משום דכשהיו רותחים לא יכול היה ליטול ידיו, ולישנא בתרא דהמים כשרים סברה דליכא דחיה] אמנם המשנה ברורה (שם ס"ק כ"ז) כתב, דאם נצטננו מותרים, ועיין בשער הציון (שם אות לח) מקורו.

יא גמ', ואיכא דמתני לה אסיפא וכו'. כתב השולחן ערוך (סימן קס סעיף ו וסימן קפא סעיף ג), דהלכה כלישנא בתרא דמים שהיד סולדת בהם כשרים למים ראשונים, ולמים אחרונים רק יד סולדת אסור, אבל חמים שרי. מיהו במשנה ברורה (סימן קס סק"ז) הביא דעת הים של שלמה (פרק ח' סימן יא), כלישנא קמא דמים שהיד סולדת בהם פסולים למים ראשונים, ולענין מים אחרונים הביא המשנה ברורה (סימן קפא סק"ז) דברי הים של שלמה, דבעי דוקא צונן.

יב תוס' ד"ה לא שנו וכו', אומר רבינו שמואל דמייירי בשניהם של בשר או שניהם של גבינה וכו' ואין נראה לרבינו תם וכו'. השולחן ערוך (יורה דעה סימן פט סעיף ג) פסק, כרבינו תם, דאחר תבשיל של בשר שרי לאכול גבינה מיד, כיון דליכא בשר בעין, ובלבד שיטול ידיו ביניהם, ובין תבשיל של בשר לתבשיל של גבינה אין צריך אפילו נטילת ידיים. אבל הרמ"א (שם) לפי ביאור הגר"א (שם ס"ק טו) כתב, דהמנהג להחמיר בזה כדעת רבינו שמואל, להמתין אף בין תבשיל של בשר לגבינה שלאחריו, דהואיל והתבשיל נתבשל עם הבשר וקיבל ממנו טעם דינו כבשר עצמו. והוסיף, דהיינו דוקא אם רוצה לאכול גבינה ממש, אבל תבשיל גבינה אחר תבשיל בשר שרי. ומכל מקום כתב החכמת אדם (כלל מ' סעיף יג), דעתה נהגו להחמיר אף בתבשיל של גבינה אחר תבשיל של בשר. וכן כתב הגרע"א בגליון השו"ע (שם).

יג גמ', מפני מה אמרו מים אחרונים חובה שמלח סדומית יש שנסמא את העיניים. כתבו התוס' לעיל (עמוד א') בד"ה מים ראשונים, דאנו שאין מלח

אלא קינוח וכל שכן הדחה, וכן לבית שמאי לא הוי להו למינקט קינוח, אלא מוכח דתרווייהו בעינן. אמנם בחידושי הרשב"א נקט, דסגי או בקינוח או בהדחה.

ב רש"י ד"ה אסור לאכול גבינה, משום דבשר מוציא שומן והוא נדבק בפה ומאריך בטעמו. אבל הרמב"ם (פ"ט ממאכלות אסורות הכ"ח) כתב, דטעם האיסור, מפני חתיכות הבשר הנשארות בין השיניים ואינן יוצאות או מתעכלות עד ו' שעות. ובטור (יורה דעה סימן פ"ט סק"א) הביא ב' הטעמים, וכתב דאיכא נפקא מינה, בגוונא שלעס בשר בשיניו לצורך תינוק וחזר והוציאו מפיו, דלדעת הרמב"ם אסור באכילת חלב, כיון שלעס הבשר ונכנס בין שיניו, אבל לרש"י, כיון שלא אכל הבשר אינו משאיר טעם ושרי לאכול אחריו גבינה.

ג גמ', בשר שבין השיניים מהו קרי עליה וכו'. הקשה המהר"ם, לטעם הרמב"ם [הובא באות הקודמת], מאי מספקא לן לגבי בשר שבין השיניים, הא היא גופא טעמא דאסור לאכול גבינה. ותיריך, דיש לפרש שלא שאל רב אחא מה דינו של אותו בשר, אלא הקשה היכא מצינו דאיכא חשיבות לבשר הנמצא בין השיניים, והשיבו מקרא. ועיין במלא הרועים.

ד תוס' ד"ה לסעודתא אחריתא וכו', לאו בסעודתא שרגילים לעשות אחת שחרית ואחת ערבית אלא אפילו לאלתר אם סילק השולחן ובריר מותר דלא פלוג רבנן. אבל הרמב"ם (פ"ט ממאכלות אסורות הכ"ח) כתב, דיש להמתין ו' שעות. וכן פסק השולחן ערוך (סימן פ"ט סק"א). וכתב בביאור הגר"א (שם סק"ד), דהוא משום דמבואר בשבת (י.), שזמן סעודה של תלמיד חכם הוא בשעה שישית. וברמ"א (שם) מביא דעת התוס' דסגי בברכת המזון וסילוק השולחן ומוסיף דמהנהג הפשוט להמתין שעה. ובביאור הגר"א (שם סק"י) כתב, שיש מקור לשיטה זו בזוהר (משפטים קכה א'), ולמעשה מסיים הרמ"א דהמנהג הנכון להמתין ו' שעות. ובים של שלמה (פ"ח סימן ט') כתב, דאף למנהג דו' שעות בעינן שיסלק שולחנו ויברך אבל בלאו הכי אפילו כל היום כולו אסור.

ה בא"ד, שם. ביאר החוסן ישועות, דתוס' סברי דאם אוכל סעודה אחר סעודה שרי כיון דלא שכחא, ולא גזור רבנן בהא.

ו גמ', דאילו אבא הוה סייר נכסיה תרי זימני ביומא וכו'. כתב הים של שלמה (פרק ח' סימן ט'), דבא ללמדנו דצריך האדם לשמור ממונו מכל הפסד כדי שלא יצטרך לבריות. וביאר במכתב מאלהיו (חלק א' עמוד 200), ששמואל חשש להרבות בהשתדלות טבעית, משום דעל ידי כך עלול לטעות שמעשיו הם מועילים, ולכך אמר שהוא כחומץ בן יין, כיון שאביו מחמת גודל בטחונו בה' לא חשש לכך אף שהרבה במעשים טבעיים. ובשם עולם (ח"א פ"א) כתב, דנכסים דהכא היינו נכסים רוחניים, שכדי לשמרן צריך לעשות חשבון הנפש ובכך ימצא מה צריך לתקן. ואמר שמואל שהוא חומץ בן יין, שעושה חשבון הנפש רק פעם אחת ביום, ולא כאבוה. ועיין שם איך שביאר לפי זה המשך דברי הגמ'.

ז תוס' ד"ה מים ראשונים וכו', בתוה"ד, ומכאן כתב רבינו יהודה וכו' שאין לברך על קריאת שמע שלפני מטתו אשר קדשנו וכו'. והיינו משום דקריאת שמע ענינה משום להגן מפני המזיקים. אבל המגן אברהם (סימן רלט סק"ב) כתב, דתקנת קריאת שמע על מיטתו אינה משום שמירה, אלא שתקנו לומר דברי תורה קודם השינה, וכתב הפרי מגדים (במשבצות זהב שם), דאין

הדרק היוזמי

מסכת הולין דף קה - דף קו

יא תשרי - יב תשרי התשע"ב

דף קו ע"א

(א) רש"י ד"ה חדא מהני, בסוה"ד, בשר חזיר חמור מנבילה דאית ביה תרי איסורי. כתב הראש יוסף, דאף דאין איסור חל על איסור ואין איסור נבילה חל על איסור טמאה, היינו דוקא לענין מלקות, אבל אכתי חשיב שעבר ב' איסורים, לענין לקוברו בין רשעים גמורים כמבואר ביבמות (לג:).

(ב) רש"י ד"ה אין נוטלין וכו', מים הראשונים ופליג אדלעיל. אבל תוס' ד"ה חמי וכו' כתבו, דחזקיה לא פליג אלא סבר כלישנא קמא דרבי יצחק בר יוסף לעיל (קה:), דהברייתא מיירי דאין היד סולדת, ואילו איהו מיירי ביד סולדת, ורבי יוחנן סבר כלישנא בתרא דאף ביד סולדת שרי ליטול ידיים. וכתב הים של שלמה (אות יא), דרש"י מיאן לפרד כן משום דרבי יוחנן הביא שכל גדולי גליל נהגו ליטול בחמין כדבריו, ותמוה לומר שנהגו ליטול ברותחין וליכוות, אלא על כרחך מיירי כשנטלו בחמין שאין היד סולדת ואיכא פלוגתא. [ועיין מה שכתבנו לעיל (קה: אות ב)].

(ג) רש"י ד"ה דכולי עלמא אסור, בסוה"ד, והני גריעי מחמי האור שלא היתה להן שעת הכושר. בביאור הגר"א (אורח חיים סימן קס ס"ג) הקשה, דלקמן כתב רש"י בד"ה ונפסלו, דחמי טבריה אינם ראויים לשתיית בהמה שהם סרוחים. וברבינו יונה בברכות (מ: מדפי הרי"ף) כתב, דהאיסור בחמי טבריה מחמת שהם מרים ביותר.

(ד) תוס' ד"ה דפסקינה וכו', והא דאמרין וכו' דרביעית דמקוה בטל בטלוח היינו לענין מחטין וצינורות אבל שרי להטביל בהן ידיו. כתב המהר"ם, דלדבריהם, מה שאמר רבי יוחנן דטובל בהם כל גופו, אין הכונה שטובל כל גופו בבת בירתא, דהא ליכא בה מ' סאה, אלא כונתו שטובל כל גופו אם היה בהם שיעור מקוה, ולא פניו ידיו ורגליו, אם יש שם שיעור טבילת ידים דהיינו רביעית.

(ה) גמ', שנפסלו משתיית בהמה. כתב הבית יוסף (אורח חיים סימן קס סק"ז) בשם רבינו יונה בברכות (מ: מדפי הרי"ף), דמאי דתלי בנפסלו משתיית בהמה, כיון דנפסלו משתיית אדם עדיין יכול לשנותם בשעת הדחק, ודוקא בנפסלו משתיית בהמה אין יכול לשנותם אף בשעת הדחק. ובבב"ח (שם) הוסיף, דכיוון שנמאסו אף משתיית בהמה, נעשו שופכין.

(ו) גמ', מפני סרך תרומה. כתב רבינו יונה בברכות (מא. מדפי הרי"ף), דתיקנו דוקא בפת, משום דרוב תרומה דאורייתא היא בפת או בענבים וזיתים לאחר שעשו מהם יין ושמן, ולא בשאר פירות כמבואר בקרא (דברים פי"ח פ"ד) "ראשית דגנך תירושך ויצהרך". אמנם דעת הרמב"ם (פ"ב מתרומות ה"א), דכל הפירות חייבים מדאורייתא בתרומה. וכתב הפרי מגדים (בפתיחה להלכות נטילת ידיים), דלרמב"ם צריך לומר, דרבנן תקנו נטילה דוקא באכילת קבע של פת ולא בפירות דהוו ארעי. וכן כתב בחידושי הרי"ן.

(ז) גמ', הנוטל ידיו לפירות אינו אלא מגסי הרוח. כתב המשנה ברורה (סימן קנח סק"ב), דהיינו משום שמראה עצמו מדקדק במצוות במקום שאין צריך. וברמ"א (שם סעיף ה) הוסיף על דברי השולחן ערוך שם, דהיינו דוקא אם נוטלם דרך חיוב, אבל בשאין ידיו נקיות מותר. וכתב המשנה ברורה (שם סק"ה), דאף באינו יודע בהם לכלוך שרי ליטול משום כבוד הברכה, והא דנקט הרמ"א גונא דאין ידיו נקיות, לאשמועינן דאף בגונא דמחויב מדינא ליטול ידיו משום כבוד הברכה, מכל מקום אין לנוטלם בדרך חיוב אלא ברחיצה בעלמא.

סדומית מצוי בינינו אין נוהגים במים אחרונים. וקרא ד"והתקדשתם בברכות (נג:): הוי אסמכתא בעלמא. אבל בחידושי הרמב"ן כתב, דהגמ' ידעה שמים אחרונים מצוה מהאי קרא, אלא ששאלה אמאי מים אחרונים חובה יותר ממים ראשונים ותיירצה משום מלח סדומית. וכן כתב הרא"ש בברכות (פרק ח סימן ו'). עוד כתב הרמב"ן, דיש אומרים דקרא דהתם מיירי במי שידיו מזהמות בדבר לח, אבל הכא עסקינן במי שידיו נקיות.

(יד) גמ', שם. כתב הרמב"ם (פ"ו מברכות ה"ג), דאף כשלא אכל מלח סדומית אלא מלח אחר חיישינן לה. וביאר הכסף משנה (שם) דהוכיח כן מהא דהנך אמוראי דבבל חששו לכך אף דמלח סדומית הוא בארץ ישראל. וכן כתב המשנה ברורה (סימן קפא סק"א ועיין סק"ב).

(טו) גמ', האי דלא משו מיא בתראי על ארעא משום זוהמא. בשו"ת החכם צבי (סימן נה) הוכיח, דאף מים אמצעיים אין נוטלים אלא לתוך כלי, כיון דאם אפשר לנוטלם על גבי קרקע, היאך סבר אביי למימר דהטעם שלא ליטול מים אחרונים הוא משום זוהמא, הרי מים אמצעיים אף שיש בהם זוהמא נוטלים על גבי קרקע, אלא מוכח דאף אותם אין נוטלים על גבי קרקע, והיינו משום דאף בהם יש רוח רעה, כמו במים אחרונים. וכן כתב הברכי יוסף (יורה דעה סימן סקי"ט פ"ט).

(טז) גמ', שרא דעניותא. מבואר בפסחים (קיא:): דשמו נבל. וכתב הערוך (ערך נבל), דהיינו משום שמי שמנבל ומזולזל בפת ומשליך הפירוורים לארץ ונדרסים ברגלי בני אדם, משתתר עליו שר העניות ששמו נבל.

(יז) גמ', ווי דאפקיה ההוא גברא מביתיה. התפארת יעקב, ביאר להאי מעשה על פי המבואר בשבת (קנו:), דמזונות אינם תלויים בזכויות האדם אלא במזלו, ואותו אדם נולד תחת מזל ששולט בו שר העניות, אלא לפי שהיה זהיר באוכלים לא היה יכול לשלוט בו, כיון שאין לו שליטה אלא על מי שמבזה אוכלים. והיה מחזר אחריו, כיוון שכל שר חיותו במה שעושה רצון בוראו, ולכך צווח לבסוף שהוציאו מביתו והפסיקו חיותו.

(יח) גמ', האי דלא שתי אופיא וכו' משום דקשי לכרסם. כתב השל"ה (בשער האותיות בענין קדושת האכילה אות ס'), דהאי אופיא היינו מה שמעלה החבית כשהוא תוסס, אבל אותו אופיא שנעשה כששופך משקה בכלי דינו כמשקה, ומכל מקום נכון ליהזר אף בזה כי חמירא סכנתא מאיסורא.

(יט) גמ', אמרה להו מאי איעביד לכו דלא מקנח לכו בחספא. ביאר המהרש"א (בחידושי אגרות), דאף דלעיל מבואר דהועיל כישופה לאסור את הספינה על ידי לחש והם ביטלו כישופה, מכל מקום לא ידעה המטרוניתא שהם גם אמרו לחש אלא תליא לה משום שהם נוהרו מדברים אלו, או שראתה שיכולה רק להטיל כישוף על הספינה, אבל לגופם של רב חסדא ורבה לא יכלה להזיק כיון שנוהרו בדברים אלו. ובראש יוסף כתב, דאם לא היו נוהרים בדברים אלו, לא היו יכולים להסיר את הכישוף.

(כ) רש"י ד"ה שקולאי, נושאי משאות בשכר. כתב התפארת יעקב, דפירש כן משום שאם נשאו בחינם למה היה להם לדון עם המזיק הא שומר חנם פטור, אלא היה לבעל החבית לדון.

(כא) גמ', היכי אעביד כי אותביה באונאי. כתב האור זרוע (הלכות ערובין קמז) בשם רבי יהודה החסיד, דהשדים מאמינים בתורה ומקיימים דברי חכמים, אלא שקבלו את התורה על דעת שאם יזיק להם אדם אפילו בשוגג יהיה להם רשות להזיקו.

הדרגת היוזמי

מסכת חולין דף קו – דף קז

יב תשרי – יג תשרי התשע"ב

דף קו ע"ב

ח) רש"י ד"ה עד הפרק, העליון מקום חיבור היד והזרוע. **כתב המהר"ם שיה**, דלרש"י זרוע היינו הקנה.

ט) תוס' ד"ה וכל דבר שחוצץ וכו', הקשה וכו' דבתוספתא דמקוואות תניא וכו' כל החוצץ בכלים חוצץ בנדה ובגר בשעת טבילה ובחולין אין חוצצין והכא קאמר דחוצצין. **כתב הבית יוסף** (אורח חיים סימן קסא סעיף ב), **דבספר התרומה** (סימן עט) הביא יש מפרשים, דהתם מיירי לענין אכילת חולין, אבל הכא איירינן בנטילה לאכילת חולין שנעשו על טהרת הקודש. והקשה **הבית יוסף**, הא הכא משמע דאיירינן בחולין גרידא.

י) בסוה"ד, אבל מיעוט שאינו מקפיד אין לחוש דבטבילה נמי אינו חוצץ. **כתב המשנה ברורה** (סימן קסא סק"א), דלענין נטילת ידיים אף שהוא מדרבנן כל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון, ועל כן בדאיכא חציצה על רוב היד דהיינו על רוב מקום הנטילה, אסור.

יא) תוס' ד"ה אמר רב וכו', בתוה"ד, ולא רצה לפרש וכו' לפי שאינו שוה בכל האצבעות כמו באגודל אבל פרק האמצעי שוה בכלם. **ביאר הראש יוסף**, דכונתם, דאם השיעור דעד הפרק היה עד הפרק הראשון, לא היה נוטל את האגודל כלל משום שאורך האגודל אינו מגיע עד הפרק הראשון של שאר האצבעות. והקשה, הא כי אמר נמי עד הפרק הב' אין האגודל בכלל, דהרי אינו מתחיל אלא לאחר הפרק הב' של שאר האצבעות. אבל **ברבינו יונה בברכות** (מא: מדפי הרי"ף) מבואר כונה אחרת בדברי התוס', דכיון שלאגודל אין אלא ב' קשרים, ממילא הקשר הא' ידיה מכוון כנגד הקשר הא' והב' של שאר האצבעות, ולכך אי הוי אמר עד פרק א', אף שהיה נוטל גם את הפרק הראשון של האגודל, מכל מקום לא היה שיעורם שוה, דמהאגודל לא היה נשאר אלא קשר אחד שלא נטול ובשאר האצבעות ב' קשרים, אבל עתה שנטול ב' קשרים משאר האצבעות, וקשר אחד מהאגודל נמצאו כולם שוים.

יב) גמ', עד כאן בין לחולין בין לתרומה לחומרא וכו'. **כתב הרא"ש** (בסימן י"א), דמשמע דהכי הלכתא דשיעור נטילת ידיים לחולין הוא עד הפרק של תרומה, והיינו מקום חיבור האצבעות לכף היד. אבל הביא **שהרי"ף בברכות** (מ"א: מדפי הרי"ף) גרס "לחולין עד הפקק", ופקק היינו הקשרים שבסוף האצבעות במקום חיבורם ליד, ועד הפרק דתני בבבביתא לתרומה וקידוש ידיים ורגליים, היינו עד סוף כל היד, ולפי זה, להא דמסקינן דלחולין נמי בעינן עד הפרק, נמצא ששיעור הנטילה לחולין עד סוף כף היד. **ובשולחן ערוך** (אורח חיים סימן קסא סעיף ד) הביא את ב' הדעות, והסיק, דראוי לנהוג כדעת הרי"ף, וכתב **המשנה ברורה** (שם סקכ"א), דמלשון השולחן ערוך משמע, דמעיקר הדין נקטינן כרש"י וסייעתו אלא דלכתחילה ראוי לנהוג כרי"ף. אבל **הביאור הלכה** (שם) מביא בשם **העצי אלמוגים** (שם סק"ו), דחייב כרי"ף, ורק בשעת הדחק אין מוחין בידי מי שסומך להקל ליטול עד קשרי האצבעות.

יג) גמ', נוטל אדם וכו' ומתנה עליהן כל היום כולו. **כתב בחידושי הרשב"א**, דטעמא דהצריכו תנאי ולא סגי במה ששמר ידיו בטהרה, משום דבנטילת ידיים לחולין בעינן כונה לנטילה המכשרת לאכילה. **ובתורת הבית** (בית ו' שער ד') ביאר, דהיינו משום דתקנת נטילת ידיים משום סרך תרומה כמבואר **לעיל** (בעמוד א'), ובתרומה בעינן כונה. אבל **הרא"ה** (שם) חלק וסבר,

דנטילת ידיים לחולין לא בעיא כונה, והא דבעי הכא להתנות, היינו משום דחיישינן דמשום שמפסיק הרבה בין האכילה לנטילה לא ישמור ידיו יפה, ועל ידי שיתנה יתן דעתו טפי לשמור את ידיו בטהרה.

יד) תוס' ד"ה נוטל אדם וכו', בתוה"ד, ואומר רבינו תם דהני מילי כשמתנה שחרית. **הבית יוסף** (אורח חיים סימן קס"ד סעיף א) ביאר תירוץ רבינו תם על פי דברי רבינו יונה **בברכות** (מא: מדפי הרי"ף), דאיכא חיוב להסמיך סעודה לנטילה דוקא בנוטל ידיו על מנת לאכול מיד, דיש עליו עתה דין נטילה, וממילא יש בנטילתו קיום מצוה של נטילת ידיים, אבל בנוטל ידיו ומתנה שאין בדעתו לאכול עכשיו, אין בנטילתו קיום מצוה של נטילת ידיים לאכילה, אלא חשיב ששמר ידיו בטהרה ואיכא פטור מנטילת ידיים בשעת האכילה, ולכך לא בעינן להסמיך סעודה לנטילה.

דף קז ע"א

א) רש"י ד"ה אין נוטלין וכו', בסוה"ד, טבילה נמי בצינור ליתא שאין כאן שיעור מקוה. אבל **תוס' ד"ה דלא כתבו**, דלא מהני טבילה משום דהוה שאובין, שהרי נטלם מן היאור בדלי, וכן כתב **הרא"ש** (בסימן יג). וכתב **הלב אריה**, דרש"י לא פירש כתוס', דסבר כדעת **הראב"ד** (פ"ו מברכות ה"ה), דשאובין כשרים לטבילת ידיים, כדמהנו לטבילת בעל קרי.

ב) תוס' ד"ה דלא אתו וכו', פירש בהלכות גדולות שמותר להטביל ידיים בתוך הכלי וכו'. וקשה לפירושו, דהכא אמר אינו נוטל ממנו דלא אתי מכח גברא, משמע דבעינן כח גברא וכו'. אבל **הריטב"א** כתב, דאף הבה"ג מודה דבעינן כח גברא בנטילה, אלא סבר ששכשוך הידים בכלי חשיב כח גברא, כיון שהמים מתנענעים על ידי ידיו. **ובמרדכי בברכות** (סימן ר) מבואר, דעצם הכנסת ידיו לכלי חשיב כח גברא.

ג) רש"י ד"ה הא לחד הא לתרי, לחד רביעית בעינן מתחילה אבל לתרי שהיה בו רביעית ונטל הראשון ואחר כך נטל השני וכו'. **כתב הטור** (אורח חיים סימן קס"ג), דהיינו דוקא כשבאו ליטול כאחד, אלא שהשני המתין עד שיטול הראשון, אבל אם בא השני אחר זמן אינו מועיל. **ובחידושי הרמב"ן** הקשה, דאם השלים הראשון ליטול את ידיו, אמאי יצטרפו המים שנשפכו לארץ להשלים לרביעית עבור השני. ולכך פירש, דמיירי הכא שהשני מניח ידיו תחת ידיו הראשון, והמים נשפכים תחילה על ידי הראשון ואחר כך נופלים על השני, ואף שאין במים שנשפכים על השני רביעית, דהא חסר מהם מה שנשאר בידי הראשון, מכל מקום כיון שאין הקילוח נפסק הוא המחבר בין ידיו לידיו הראשון.

ד) גמ', אחזתא אמר ליה אין. **כתב בחידושי הרא"ה בברכות** (גג:), דדוקא לנטילת ידיים פסלינן נשתנו צורתן, דומיא דקידוש ידיים ורגליים מן הכיור, דבעינן שלא ישתנו צורתם משום דכתיב בהו מים יתירא (בשמות פ"ל פי"ח - ח).

ה) גמ', אתקין רב אשי בהוצל. **כתב המהר"ץ חיות**, דיש לגרוס רב אסי, שמקומו היה בהוצל כמבואר **לעיל** (כו:), אבל מקומו של רב אשי היה במתא מחסיא כמבואר **בשבת** (יב:).

ו) רש"י ד"ה שק וקופה, אין מלאכתן למים דרובן אין מקבלין מים. **כתב המשנה ברורה** (סימן קנט סק"ט), דלא יועיל אפילו אם מתקנם כיון שמתחלתן אינם עשויים לקבל. אמנם **החזון איש** (אורח חיים סימן כב סק"ד)

כתב, דאף דבר שאין משתמשים בו לעולם למשקין אם יש לו בית קיבול כשר, אלא דשק וקופה אינו כשר כיון שהזפת חשיב כנקוב, משום שאין הדרך לצפותן בופת, ועתידי לפנותו.

ז) גמ', **הא כביצה בעי נטילת ידיים**. כתב רש"י בסוכה (כו:): **ד"ה נטלו במפה**, דהא דרבי צדוק נטל את הפת במפה ולא בידיו, משום אנינות הדעת, שהיה מאוס בעיניו ליגע בפת בלא נטילת ידיים. אבל התוס' ביומא (עט:). **בר"ה נטלו** כתבו, דהיה אוכל על טהרת תרומה והוצרך למפה משום דמקבל טומאה במשהו. ורבי צדוק היה כהן כמבואר בברכות (יט:).

יב) רש"י ד"ה לא יתן אדם וכו', בסוה"ד, ואפילו הכוס ביד השמש שמא ישפכנו. כתב המהר"ם שיק, דמשמע דאם הכוס ביד ליכא חששא שבשעה שנותן את הפרוסה ישפך כיון שיודע להיזהר בכך, ודווקא השמש שנותנים לו פתאים חיישינן שישפך כוסו לאורחים, ויפול הכוס מידו.

ח) גמ', **שם**. כתב בבאור הגר"א (אורח חיים סימן קנח סק"ו), דמה שפחות מכביצה אין צריך נטילה היינו משום דפחות מכביצה אין מקבל טומאה מדאורייתא, ואין נטמא על ידי הידיים, הלכך ליכא למיגזר על הנטילה, או משום דתיקנו נטילת ידיים דוקא על אכילה חשובה שמברכים עליה ברכת המזון, אבל פחות מכביצה שאין מברכין עליו לא תקנו נטילת ידיים.

דף קז ע"ב

יג) גמ', **תא שמע דתני רבי מנשה וכו'**. הקשה בחידושי הרשב"א, דהגמ' מציא לאקשוויי, דאי נוטלת ידה משום חיוב נטילת ידיים, לא סגי בנטילת יד אחת כמבואר בגיטין (לו:): שחיוב נטילה הוא לשני הידיים. ותירץ, דבהרבה מקומות הוי מצינן למימר לטעמיך ולא אמרינן. והריטב"א תירץ, דאף דאוכל בעי נטילה בשתי ידיו, במאכיל לא תקנו נטילה אלא ביד אחת.

ט) גמ', **ולא התירו מפה לאוכלי טהרות**. כתב הרא"ש (פרק ח' סימן י"ח), כל שכן דלאוכלי חולין גמורים לא התירו לאכול על ידי מפה. אבל הרמב"ם (פ"ו מברכות ה"ח) פסק, דמהני מפה. והראב"ד (שם) השיג עליו מסוגיין, וכתב **הכסף משנה** (שם), דהרמב"ם סבר דדוקא בחולין שנעשו בטהרה החמירו, אבל סתם חולין מותר לאכול ללא נטילה, ורב שאמר שדעתו קצרה היה אוכל חולין בטהרה.

יד) רש"י ד"ה שיבתא, רוח רעה שורה על ידיים שלא נטלו שחרית וכו'. כתב הארצות החיים (סימן ד' בארץ יהודה אות ו'), דאף דמבואר במגן אברהם (שם סק"ז) דצריך לטול ג' פעמים לסירוגין, מהכא מוכח דבדיעבד אינו מעכב, דהא אמרינן הכא מדיחה אשה ידה אחת במים ונותנת פת לבנה, ואם הסירוגין מעכב לא יועיל מה שנוטלת ידה אחת.

יז) גמ', **אמר רבי זירא וכו' לא יתן אדם וכו'**. כתב בפירוש רש"י על הרי"ף בברכות (מב: מדפי הרי"ף) ד"ה אלא, דהיינו משום דחיישינן שמא מתוך טרדתו ישכח מליטול ידיו, אבל באחר אין חוששים לכך, אלא אם רואה שרוצה לאכול בלא נטילה. אבל רבינו יונה (שם) כתב, דאף באדם אחר יש לחוש.

טו) גמ', **אמר ליה לא מיסתייה דלא גמיר מימחה נמי מחי**. כתב הבן יהוידע, דלכאורה מיד לאחר שהשיב לו שמואל שהכהו מחמת שהאכיל את בנו ולא נטל ידיו, היה לאביו להשיב שאין צריך לטול ידיים, אלא רצה לברר אמאי שמואל לא נטל ידיו, אי משום שסבר שהמאכיל אינו צריך לטול, או שלא ידע את הדין ולא הקפיד בנטילה, ורק לאחר שנתברר אצלו ששמואל לא זילול בנטילה, אלא ידע שאין צריך לטול, התרעם על ההכאה.

יא) גמ', **אמר רב פפא בשלמא דרב ורבי יוחנן וכו'**. כתב המהר"ם, דלכאורה אינו שייך לגוף הספק ואין צורך בהקדמה זו, ומביא, דיש גורסים "ורבי יוחנן אמר מברך על כל פרוסה ופרוסה" ולא פליגי, הא דאיכא אדם חשוב הא

טז) גמ', **אמר אביו נהי דקליפה לא בעי הדחה מי לא בעי**. כתב הב"ח (יורה דעה סימן צא סק"א), דהיינו דוקא כשאחד מהם לח ונדבק לחבירו, אבל אם שניהם יבשים אין צריך לטול, אפילו הדחה.

הצטרף גם אתה ללומדי ה"דרק היומיומי" בעיון!!!

זמני השיעור בדרק היומיומי בעיון ע"י רבני הכולל בכל יום בין השעות 9:30 – 10:30 בבית הכנסת שע"י 'קהילת אשכנז' רחוב התם סופר 2 קרית ספר מודיעין עילית ת"ו

יש אנשים שרוצים לעשות יד ושם לזכר עולם על נשמת אבותיהם ועושים להם מצבה של אבן וכו'...
יתנדב עבורו איזה ספר הצריך לרבים ללמוד בו, ויכתוב עליו את שמו, ובכל עת שילמדו בו יהיה לנחת רוח לנשמת הנפטר... (הח"ח באהבת חסד ח"ב פט"ו)

כתובת המערכת: רח' שאגת אריה 17/25 קרית ספר מודיעין עילית. טל/פקס: 08-9741714 ©